

Универзитет у Београду
Факултет политичких наука

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Факултета политичких наука Универзитета у Београду, од 9. септембра 2016. године, формирана је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације Ма Анке Михајлов Прокоповић „Трансформација традиционалних медија у новом технолошком окружењу“ у саставу: доцент др Сања Домазет, доценткиња Факултета политичких наука Универзитета у Београду, проф. Др Владимир Баровић, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду и проф. др Раде Вељановски, редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду, ментор. Комисија је прегледала рад и подноси Наставно-научном већу следећи

Реферат
о завршеној докторској дисертацији

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Анка Михајлов Прокоповић је рођена 5. децембра 1961. године у Бенковцу, Хрватска. Основну школу и гимназију завршила је у Лесковцу, стекавши диплому „Вук Караџић“. На смеру за новинарство Факултета политичких наука у Београду дипломирала је 1985. године са просечном оценом 9,18. Завршила је мастер академске студије Комуникологије на истом факултету са просечном оценом 9,66 и одбранила мастер рад „Локални медији у Србији као елемент јавности“ под менторством проф. др Сњежане

Миливојевић са оценом десет. На докторским студијама Културе и медија на Факултету политичких наука положила је све испите са просечном оценом 9,50.

Од 1986. године Михајлов Прокоповић ради као новинарка Радио Лесковца и дописница у редакцији дописништва ТВ Београд у Лесковцу. Од 1990. године до 1993. године била је асистенткиња на Факултету политичких наука у Београду. Четрнаест година (од 1993. године до 2007. године) била је уредница у Радио Лесковцу, а 2001. године била је директорка и главна и одговорна уредница овог радија.

На Филозофском факултету у Нишу, на Департману за новинарство, запослена је од 2008. године као асистенткиња. Ангажована је на предметима *Радијско новинарство* и *Увод у новинарство* на основним студијама и *Савремено новинарство* на мастер студијама. Учествовала је на многим научним и стручним скуповима у земљи и иностранству. Учествовала је у многим научним конференцијама и објавила више научних радова у домаћим и међународним часописима и зборницима.

Анка Михајлов Прокоповић објавила је следеће радове:

- Михајлов Прокоповић, Анка и Вулић, Татјана (2015). Clientelistic relations and the media in transitional Serbia, *Теме: часопис за друштвене науке*, год. 39. бр. 4, стр. 1563-1583.
- Mihajlov Prokopović, Anka (2008). Local media in Serbia in transition, *IUIES Journal*, Gorica: International University Institute for European Studies, volume 2, number 3, edited by Anna Maria Voileau, pp. 537-553.
- Михајлов Прокоповић, Анка (2009). Глобални медији: *CNN* и *BBC World News*, *СМ*, год. 4, бр. 10, стр. 111-129.
- Михајлов Прокоповић, Анка (2008). Радио у будућности – дигитална револуција, *СМ*, год. 3, бр. 7, стр. 65-77.
- Вулић, Татјана, Вујовић, Марија и Михајлов Прокоповић, Анка (2012). Култура као део програмског садржаја Телевизије Београд – јавног медијског сервиса Србије, *Култура, часопис за теорију и социологију културе и културну политику*, бр. 137, стр. 328-339.
- Mihajlov Prokopović, Anka (2014). Local media in Serbia within new media laws, *Facta Universitatis, Series: Philosophy, Sociology, Psychology and History*, vol. 13, no 3, pp. 95-109.

- Михајлов Прокоповић, Анка (2011). Утицај интернета на радио у Србији, у: Валић Недељковић, Дубравка, (ур.), *Дигиталне медијске технологије и друштвено-образовне промене: медијска истраживања: зборник радова III*, Нови Сад: Филозофски факултет, стр. 159-171.
- Михајлов Прокоповић, Анка (2015). Онлајн новинарство: изазови слободe, у: *Наука и слобода. Филозофске науке: зборник радова са научног скупа, Пале, 6-8. јуни 2014*, (главни уредник Вера Вујевић), Пале: Филозофски факултет, стр. 449-461.
- Pavlović, Dragana and Mihajlov Prokopović, Anka (2015). Attitudes of teachers to the application of computers in preschools, *Rethinking education by leveraging the eLearning pillar of the Digital Agenda for Europe*, Vol 1, Publisher: Carol I NDU Publishing House, pp. 211-283.
- Михајлов Прокоповић, Анка (2014). Медији у Србији: глобални контекст, у: *Наука и глобализација: зборник радова са научног скупа, Пале, 17-19. мај 2013*, Пале: Филозофски факултет, стр. 537-551.
- Михајлов Прокоповић, Анка (2014). Интерактивност олајн издања традиционалних медија и партиципација публике, у: *Тематски зборник радова [са Трећег међународног научног скупа Наука и савремени универзитет, Ниш, 2013]. [Том 1], Историографија и савремено друштво / [главни и одговорни уредник Бојана Димитријевић]. – Ниш: Филозофски факултет, стр. 484-496.*
- Вујовић, Марија и Михајлов Прокоповић, Анка (2013). Изазови трансформације РТС-а у јавни сервис, у: *Знање и корист (Наука и савремени универзитет 2): зборник радова*, [Димитријевић, Бојана, ур.], Ниш: Филозофски факултет, стр. 382 – 395.
- Михајлов Прокоповић, Анка и Вујовић, Марија (2012). Наука у програму Јавног медијског сервиса Србије, у: *Тематски зборник радова: Криза и перспектива знања и науке (наука и савремени универзитет)*, Ниш: Филозофски факултет, стр. 352-365;
- Михајлов Прокоповић, Анка (2011). Колективно огледало, *СМ*, год. 6. број 19, стр. 139-144.

Кандидаткиња Анка Михалов Прокоповић определила се за тему „Трансформација традиционалних медија у новом технолошком окружењу“. Ова тема припада научном пољу теорије медија и новинарства и дотиче разне дисциплине као што су: теорија и техника новинарства, комуникологија, социологија медија, медијски систем и друге.

Докторска дисертација има 325 страница фонта 12, са уводним делом у коме је резиме на српском и енглеском језику. У наставку рада налазе се обавезни делови према Упутству за формирање репозиторијума докторских дисертација, Универзитета у Београду. Рад је подељен у седам поглавља после којих се налази списак коришћене литературе и осталих извора. Кандидаткиња је користила 243 јединица литературе и пет докумената. После списка литературе и докумената налази се биографија кандидаткиње и изјаве.

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет истраживања докторске дисертације је утицај нових технологија на традиционалне медије односно њихова трансформација у новом технолошком окружењу са циљем утврђивања облика и последица које та трансформација има и разлога због којих се она у неким земљама Југоисточне Европе, односно Балкана, дешава брже, а у неким спорије. Под традиционалним медијима подразумевају се медији који у одређеном облику, начину презентације садржаја и комуникације са публиком постоје од свог настанка до појаве интернета и дигитализације. С једне стране, предмет истраживања су нове одлике комуникације: конвергенција, интерактивност, хипертекстуалност и мултимедијалност и последице које из тога произилазе: промена улоге медија и нови концепт медија, а са друге техничко-технолошка развијеност, на националном и ширем регионалном плану.

Циљ дисертације је да се објасне све медијске и друштвене специфичности тих промена као и услови у којима се оне дешавају различитом брзином не само када је у питању глобално окружење и земље Западне Европе и развијеног света, већ посебно када су у питању земље Југоисточне Европе које су у процесу придруживања Европској унији: Србија, Босна и Херцеговина, Македонија и Албанија. Саставни део дисертације је и студија случаја трансформације традиционалних медија у Србији у контексту општих промена.

Идеја је оригинална и значајна за развој науке јер се истражује појава која је у развоју, која је део најновијег доба и која је у извесној мери теоријско-истраживачки третирана на глобалном плану, али на нивоу региона и Србије није у довољној мери.

Чињеница, да је Србија међу последњим земљама у Европи које су дигитализовале свој радиодифузни проастор, говори о кашњењу у примени нових медијских технологија, а то је разлог више да се сагледају, анализирају и научно истраже процеси трансформације медија који су се управо догодили и још се догађају.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Докторска теза ће испитати следеће хипотезе:

Општа хипотеза:

Брзина промена традиционалних масовних медија условљена је брзином и интензитетом технолошких промена и степеном развијености техничко-технолошке инфраструктуре. У земљама Југоисточне Европе у којима је пенетрација интернета већа промене традиционалних масовних медија су брже. Под утицајем новог технолошког окружења долази до промене карактеристика масовних медија и до промене улоге масовних медија што захтева редефиницију самог појма медија. Ова хипотеза је доказана целином рада и посебно емпиријским делом који показује да у „новој медијској екологији“ традиционални медији налазе своје место, прилагођавајући се и трансформишући се у мултимедиј као нови облик конвергенције и хибридизације.

Посебне хипотезе:

1. Традиционални масовни медији прилагођавају се новом технолошком окружењу различитом брзином јер су различити техничко-технолошки услови, као и економски, политички, нормативни и културни услови у којима раде. Ова хипотеза доказана је посебно у Трећем поглављу у коме се говори о дигиталном јазу између земаља које у већој мери користе предности нових информационо-комуникационих технологија и земаља које се спорије развијају.
2. Мењају се особине традиционалних масовних медија. Они постају интерактивни у већој мери него пре веба 2.0, затим долази до конвергенције медија, настаје хипертекст и мултимедији. Ова хипотеза потврђена је тиме што

- је кандидаткиња утврдила да већина традиционалних медија који претендују да своју улогу обављају одговорно и да стекну и задрже кредибилну публику, развијају своје дигиталне верзије.
3. Мења се улога традиционалних медија. Због фрагментације публике коју доноси интернет слаби интегративна, а јача улога повезивања међу припадницима публике истог интересовања. Масовни медији нису више једини који одређују теме од јавног интереса. Сада то чине и грађани као креатори садржаја на интернету. У обиљу информација све значајнија постаје улога пружања оријентације и интерпретације догађаја, њиховог смештања у контекст. Ова хипотеза има потврду у утврђеним чињеницама да: грађани указују на теме које медији прећуткују и да настоје да буду активни информатори и креатори медијских садржаја.
 4. Настаје ново новинарство – онлајн новинарство. Традиционални медији праве новинарске садржаје који су посебно обликовани за њихова онлајн издања. Хипотеза је доказана тиме што је утврђено да је после ране фазе примене нових технологија, када су онлајн медији представљали само просту копију традиционалних медија, развој медија настављен у правцу новог начина припреме и објављивања садржаја и развоја нових жанрова због чега је исправно констатовати да се ради о новом, онлајн новинарству.
 5. Масовни медији сарађују са корисницима интернета који креирају садржај и објављују садржај који су они припремили (енгл. *user generated content*). Анализом је доказана и ова хипотеза јер је утврђено да постоје осетне разлике између медија према томе да ли подстичу грађанско новинарство и користе садржаје добијене од публике или не. Уочено је да расте број медија који омогућавају партиципацију публике.
 6. Масовни медији имају своје странице на друштвеним мрежама. Они тако иду тамо где је публика. Миграција публике на интернет у земљама Југоисточне Европе има различит степен са различитим последицама. Анализа је показала да медији користе друштвене мреже за сопствену промоцију, као и за комуницирање са публиком, чиме је доказана и ова хипотеза.

7. Трансформација традиционалних медија у Србији (студија случаја у овој дисертацији) је спора. Претпоставка је да узрок лежи у недовољно развијеној техничко-технолошкој инфраструктури. Према подацима садржаним у дисертацији Србија се налази на 33. месту по индексу развоја нових медијских технологија, од четрдесет земаља. Доказана је хипотеза да је трансформација медија у Србији спора јер се Србија налази на зачељу у Европи.
8. Масовни медији у Србији (студија случаја у овој дисертацији) развијају своја онлајн издања у оној мери у којој процењују да ће их то учинити конкурентним у условима малог медијског тржишта и сурове конкуренције. Хипотеза је доказана анализом која потврђује да се медији прилагођавају околностима које нису велики подстицај за примену нових технологија, али да упркос томе, и у Србији, постоји заинтересованост да се иде у корак са временом.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Као што је речено дисертација се састоји из седам поглавља.

Прво поглавље *Увод: актуелност проблема и истраживачки приступ* говори најпре о друштвеној и научној оправданости истраживања, а затим презентује теоријско-методолошки оквир, објашњава предмет и циљ истраживања и наводи хипотезе.

У другом поглављу *Теоријски приступ трансформацији традиционалних медија у новом технолошком окружењу* кандидаткиња на врло систематичан начин даје преглед свих релевантних теорија и теоретичара који се баве питањима медија и њихове трансформације у новом технолошком добу. Кандидаткиња на аналитичан и уравнотежен начин представља теоретичаре који припадају правцима технолошког оптимизма и технолошког песимизма, наговештавајући могућа исходишта ове неучне полемике. У односу на теоријски већ утврђену потребу редефиниције појма медиј, кандидаткиња се позива на најрелевантнија мишљења међу којима су теоријске поставке Мануела Кастелса (Manuel Castells) и Карола Јакубовича (Karol Jakubowicz).

Треће поглавље *Друштвено-историјски контекст* говори о околностима у којима се развијају савремени медији, посебно са становишта технолошких иновација које не

продиру у све делове света равномерно и истим интензитетом. У овом делу кандидаткиња говори о утицају глобализације на медије и компарира последице глобализације и локализације у медијској сфери, осврћући се и на појаву најновијег доба препознату у теорији медија као глокализација. Испреплетани утицаји у ери интернета јачају елементе информационог друштва, али по некад стварају и дигитални јаз, поготово у друштвима успореног развоја.

У четвртом поглављу *Трансформација традиционалних медија* кандидаткиња анализира суштинске промене које се догађају са традиционалним медијима под утицајем примене нових технологија, пре свега кроз објашњење кључних појмова: конвергенција, интерактивност, хипертекст и мултимедијалност. Улога медија се мења јачањем онлајн новинарства које је често паралелни облик традиционалних медија или њихова потпуна трансформација. У овом делу анализирани су и релације између традиционалних медија и грађанског новинарства, односно друштвених мрежа и традиционалних медија.

Пето поглавље *Традиционални медији у дигиталном добу: компаративна перспектива*, објашњава околности у развијеним европским земљама и у земљама југоисточне Европе. Кандидаткиња је презентирала велики број података који говоре о технолошкој развијености и коришћењу интернета у европским земљама, посебно се осврћући на земље најужег региона: Албанију, Босну и Херцеговину, Македонију и Србију.

Шесто поглавље *Србија: традиционални медији у дигиталном добу* је студија случаја која говори о Србији. Ово поглавље на основу емпиријског истраживања садржи анализу развоја интернета у Србији, као и укупну примену информационо-комуникационих технологија, пре свега у односу на традиционалне медије. Поглавље обухвата и анализу медијске политике у Србији у области примене нових технологија, увођења и развоја дигитализације. Део поглавља говори о специфичностима и перспективи трансформације традиционалних медија, о карактеристикама онлајн издања и о дигиталној култури у Србији.

Седмо поглавље *Закључак* је део у коме су саопштени резултати истраживања. Кандидаткиња је систематично поменула све хипотезе од којих је кренула у свом истраживању и објаснила елементе којима су хипотезе доказане.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Дисертација Анке Михајлов Прокоповић „Трансформација традиционалних медија у новом технолошком окружењу“ је значајан истраживачко-аналитички рад у коме се компаративно даје преглед трансформације традиционалних медија под утицајем нових технологија, на глобалном, регионалном и националном плану. Научни радови који се баве овом проблематиком постоје у развијеном свету и напредним медијским системима већ најмање две деценије, али у земљама региона и у нашој земљи они су тек у зачетку. Ова дисертација у том смислу доноси нови квалитет нашој научној мисли из научне области медији и новинарство, али и у ширем смислу свих научних дисциплина које се баве медијима и представља подстицај даљим истраживањима и анализама.

Највећи научни, а тиме и друштвени допринос дисертације је у томе што је аналитички, аргументовано осветљено место Србије и њених медија у процесима који већ увелико трају и у којима је Србија каснила. Овакав рад доприноси да медији брже, храбрије и конзистентније појачају активност на увођењу нових технологија и на тај начин унапреде свој положај у јавној сфери остваривајући још доследније комуникационе потребе грађана. Искуства конвергенције, интерактивности, мултимедијалности и друга већ постоје у Србији, али је од велике теоријске и практичне важности праћење и анализа ових процеса, поређење са искуствима развијеног света и сугерирање нових решења која могу да унапреде наш медијски амбијент. Овакав рад доприноси бољој едукацији кадрова који раде у свету медија, као и осталих стручњака који могу да утичу на смањивање дигиталног јаза и веће учешће грађана у креирању медијских садржаја на начин који је у јавном интересу. То је, другим речима, значајан допринос креирању стратешких опредељења у даљем развоју система јавног информисања, што Србији непосредно предстоји и што треба да буде дугорочни поглед на развој медија и њихово техничко усавршавање.

6. Закључак

Докторска дисертација Анке Михајлов Прокоповић „Трансформација традиционалних медија у новом технолошком окружењу“ доследно прати идеју, методологију, структуру и хипотезе наведене у одобреној пријави. Дисертација је по свом теоријском приступу као и истраживачком и аналитичком поступку и темељној аргументацији, оригинално научно дело. Ова констатација је тиме више тачна што неки аспекти ове теме до сада нису у довољној мери теоријски истраживани у Србији, а и у региону. Кандидаткиња је показала да располаже темељним теоријским знањем јер је у раду навела све релевантне теорије и користила најактуелнију литературу из ове области. Такође њен приступ се одликује добрим познавањем медијске ситуације у Србији и у региону што је чини способном за теоријски рад и самосталну анализу феномена у медијској области. Посебан значај ове дисертације је у томе што она попуњава празнину у истраживањима која се односе на утицај нових технологија на медије и у оквиру тога и на трансформацију традиционалних медија у новом технолошком добу. Као једно од првих, обимних, свестраних истраживања овог феномена, дисертација ће помоћи будућим истраживачима који се интересују за исту или сличну проблематику да развију свој теоријски рад, а користи могу да имају и практичари који се непосредно баве производњом програмских садржаја и развојем медија.

Дисертација је написана јасним стилем, стандардне структуре, са одговарајућим следом тематских поглавља и представља логичну теоријску целину. Емпријски део је добро методолошки заснован и даје резултате који су проверљиви и научно релевантни. Кандидаткиња је користила велики број одговарајућих извора, како научних монографија и других радова, тако и интернет извора и једног броја докумената, који се односе на медијску сферу у целини.

На основу увида у дисертацију и осталих неопходних услова, Комисија сматра да су се стекли услови за јавну одбрану докторске дисертације Анке Михајлов Прокоповић „Трансформација традиционалних медија у новом технолошком окружењу“ и предлаже Наставно-научном већу Факултета политичких наука, Универзитета у Београду, да усвоји овај реферат и омогући кандидаткињи јавну одбрану рада.

Београд, 11. 07. 2016.

Комисија:

Доцент др Сања Домазет

Проф. др Владимир Баровић

Проф. др Раде Вељановски
